ארבעה

ראשי שנים הם *באחד בניסן = ר"ה למלכים ולרגלים *באחד באלול = ראש השנה למעשר בהמה ר' אלעזר ור"ש אומרים **באחד בתשרי · באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות לנטיעה ולירקות *באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי בית הלל אומרים בחמשה עשר בו : **גמ'** *למלכים למאי הלכתא ? אמר רב חסדא לשטרות דתנן *שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין : תנו רבנן מלך שעמד בעשרים ותשעה באדר כיון שהגיע אחד בניסן עלתה לו שנה ואם לא עמד אלא באחד בניסן אין מונין לו שנה עד שיגיע ניסן אחר אמר מר מלך שעמד בעשרים ותשעה באדר כיון שהגיע אחד בניסן עלתה לו שנה הא קמ"ל

ארבעה ראשי שנים : **למלכים** · רגילים היו למנות זמן שטרותיהם לשנות המלך משנה שעמד בה המלך כדאמרינן במסכת גיטין (ד' פ·) משום שלום מלכות וקבעו חכמים אחד בניסן לתחלת שנתו ואפילו עמד בשבט או באדר כלתה שנתו משהגיע ניסן ויתחילו למנות לו שנה שניה : **ולרגלים** · מפרש בגמרא (ד' ד·) : **למעשר בהמה** · שאין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בחבירתה דכתיב (דברים יד) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה" ואמר מר בבכורות בפרק מעשר בהמה (ד' נג:) "בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן : **לשנים** · מפרש בגמ' (ד' ח·) : **לשמיטין וליובלות** · משנכנס תשרי אסור לחרוש ולזרוע מן התורה : **לנטיעה** · למנין שני ערלה ואפילו נטעה באב כלתה שנתה הראשונה לסוף אלול וכולהו מפרש טעמא בגמרא : **לירקות** · למעשר ירק שאין תורמין ומעשרין מן הנלקט לפני ר"ה על של אחר ר"ה : **לאילן** · לענין מעשר שאין מעשרין פירות האילן שחנטו קודם שבט על שחנטו לאחר שבט שבאילן הולך אחר חנטה ובגמ' מפרש מאי שנא שבט : **גמ' למאי הלכתא** · כלומר למה הוקבע יום מיוחד למנין המלכים אימא שכל כל מלך ומלך תתחיל שנתו מיום שעמד בו : **לשטרות** · להבחין איזה שטר חוב מוקדם למלוה ואיזה מאוחר : **דתנן** · במסכת שביעית (פ"י מ"ה) : **שטרי חוב המוקדמין פסולין** · לפי שבא לטרוף לקוחות שלקחו שדה מן הלוה מזמן שבשטר ושלא כדין הוא שהרי קדמה מכירה להלואה ובשטר מעיד שהלואה קדמה לפיכך קנסוהו מלגבות בו (א)(ולא יטרוף אפילו מזמן המלוה ואינו אלא כמלוה על פה שאינו גובה מן המשועבדים) ואם לא קבעו יום לתחילת שנות המלך אלא כל מלך ומלך לפי יום שעמד אין להבחין אם השטר מוקדם או מאוחר כגון אם כתוב בו "בכסליו בשנה שלישית לוה פלוני מפלוני מנה" והעדים אמרו כשחתמנו בו לא ראינו שהלוהו אלא הלוה אמר לנו חתמו עלי שאני חייב לפלוני מנה (כדאמרינן (ב"ב ד' קסז:) כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו) ואין אנו יודעין אם הלוהו קודם לכן או אחר כן אבל ראינו שהלוהו מנה בתמוז בשנה שלישית למלך פלוני ואם אין הדיינין יודעין באיזה חדש עמד המלך אין להבחין אם תמוז קודם לכסליו אם כסליו קודם לתמוז אם שנתו מתחלת בין תמוז לכסליו (ב) נמצא כסליו קודם לתמוז בכל שנותיו ושטר מוקדם הוא אם עמד בין כסליו לתמוז שלאחריו מצא תמוז קודם לכסליו בכל שנותיו ושטר מאוחר הוא ועכשיו שקבעו ניסן ר"ה לעולם תמוז קודם לכסליו : **עלתה לו שנה** · כלומר כלתה לו שנתו ומעתה מונין לו שנה שניה :

מאי

ארבעה ראשי שנים הן · בכל דוכתי תני הן כדאשכחן הכא ובפ' בתרא דשבועות (ד' מט·) ארבעה שומרים הן ובפ"ק דחולין (ד' יז:) ג' פגימות הן ובפ' אין מעמידין (ע"ז ד' ל·) ג' יינות הן ובפ' כל הצלמים (שם ד' מז:) ג' בתים הן ג' אבנים הן ג' אילנות הן אבל בריש ב"ק (ד' ב· ושם) תנן ארבעה אבות נזיקין ולא תני הן משום דקאי אבתריה כלומר ארבעה אבות נזיקין הללו לא ראי זה כראי זה ותדע דבגמרא במכילתא דרבי חייא ורבי אושעיא תני הן* :

למלכים · פי' בקונטרס משום שלום מלכות ואינו דהכא למלכי ישראל קמיירי ודוקא גבי גיטין אמרינן הכי פרק הזורק (גיטין ד' פ· ושם) אמר עולא מפני מה תקנו מלכות בגיטין משום שלום מלכות וגבי גיטין פסולין והאי אפי' מלכות שאינה הוגנת כמלכות מדי ויון אבל מתני' דהכא פירוש לשטרות ובפ"ק דע"ז (ד' י·) אמרינן דבגולה אין מונין(ג) אלא למלכי יון בלבד ומסקינן נמי התם דלמלכים דהכא למלכי ישראל וכן אמרינן לקמן(ד' ג·) בגמרא' לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי אומות העולם מתשרי מנינן וצריך לפרש דאין צריך שלום מלכות אלא בגט אשה לפי שהוא דבר גדול ומילתא דחשיבות לפי שעל ידי גט מותרת לכל אדם וחשיב משאר שטרות :

לשטרות דתנן שטרי חוב המוקדמים · פירש בקונטרס שאם לא קבעו יום לתחילת שנת המלך אלא לכל מלך לפי מה שעמד פעמים שאין להבחין כגון אם כתוב בו בכסליו בשנה שלישית ובאו עדים ואמרו כשחתמנו לא ראינו שהלוהו אלא הלוה אמר לנו חתמו כתובו שהרי כותבין שטר ללוה אע"פ שאין המלוה עמו ואין אנו יודעין אם הלוהו קודם לכן או אחר כך אבל ראינו שהלוהו בתמוז שנה שלש למלך ואם אין הדיינין יודעין באיזה חדש עמד המלך אין להבחין אם תמוז קודם לכסליו ואם כסליו קודם לתמוז אם שנתו מתחלת בין תמוז לכסליו נמצא כסליו קודם לתמוז בכל שנותיו ואם עמד בין כסליו לתמוז נמצא תמוז קודם לכסליו בכל שנותיו ועכשיו שקבעו ניסן ר"ה לעולם תמוז קודם לכסליו וצריך לפרש שהודו המלוה והלוה שהמלוה אחת היא דאי לאו הכי מנא ידעי והשתא משמע לפי' הקונטרס מספק היינו חושבין אותו מוקדם אי לאו דקבעו ניסן ר"ה שע"י כן אנו יודעין בו שהוא מאוחר ואי אפשר לומר כן דאין לנו לפסול שום שטר מספק כדמוכח בריש אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לב· ושם) דקאמר שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמיטה ובאו עדים ואמרו היאך אתם מעידים על שטר זה והלא באותו יום עמנו הייתם שטר כשר ועדיו כשרים חיישינן שמא אחרוהו וכתבוהו הרי שאנו תולין להכשיר מספק וכן בגט פשוט (ב"ב דף קעא· ושם) דקאמר שטר שזמנו כתוב בשבת או בי' בתשרי כשר שאני אומר אחרוהו וכתבוהו ומיהו יכול לפרש פירוש איפכא שיפרש שכתוב בשטר בתמוז בשנת שלש והעדים החתומים אומרים שבכסליו בשנת ג' היתה המלוה והייתי מכשיר מספק וע"י שקבעו בניסן ר"ה אנו יודעין שהוא מוקדם דלעולם תמוז קודם לכסליו ומיהו עיקר פירושו תימה גדולה שעשו תקנה פן ישכחו כל העולם מתי עמד המלך וכן סופר שכותב כל היום שטרות היאך ישכח ועוד דא"כ הוי מצי למימר דנפקא מינה טובא לכל שטרות שלא ידעו מה לכתוב בו ביום דאין יודעין מתי מתחלת שנת המלך ועוד דכי האי גוונא לאו מוקדם לאביי דאמר בפ"ק דב"מ (ד' יג· ושם) עדיו בחתומיו זכין לו ולרב אסי דפליג עליה למה הוצרכו לעשות תקנה זו הא אמרינן אין כותבין שטר ללוה אא"כ מלוה עמו אלא בשטרי הקנאה ונראה דנפקא מינה לשטרי חוב (ד) המוקדמין היינו כגון אם עמד המלך באחד בניסן כשיגיע אחד בניסן אחר ישכח הסופר ויסבור דאשתקד עמד המלך בשנים בניסן דעביד איניש דטעי חד יומא ויכתוב באחד בניסן בשנה ראשונה למלך ונמצא שטר זה מוקדם שנה שלימה שהיא שנה שניה וכתוב ראשונה ונמצאו ב"ד טורפין מן הלקוחות של שנה זו שלא כדין אבל עכשיו שקבעו ניסן ר"ה תו לא אתי לידי תקלה דאפי' עמד אשתקד בשנים בניסן כשמגיע ניסן אחר מתחילין למנות לו שנה אחרת וא"ת אכתי אתי לידי תקלה דאם עמד בכ"ט באדר בשנה ראשונה למלך כשיגיע כ"ט אחר יטעה הסופר ביום אחד ויסבור שעמד באחד בניסן ויכתוב עכשיו בכ"ט באדר (בשנה ראשונה למלך) ונמצא מוקדם שנה שלימה לאו פירכא היא דכשעמד בכ"ט באדר מיד שיגיע לאחד בניסן מתחיל למנות שנה שניה ויודע הסופר שכל השנה כתב בכל השטרות שנה שניה הלכך לא טעי ויש שיטה אחרת בירושלמי בין מ"ד מניסן מנינן בין מ"ד מתשרי מנינן מה ביניהן א"ר יצחק שטרות יוצאות ביניהן לוה באייר וכתב ביה שנה שניה למלכות מכר מכירה במרחשון וכתב בו שנה שניה למלכות מ"ד מניסן מנינן מלוה קדמאה מ"ד מתשרי מנינן מכירה קדמאה ומילתא אחריתי היא ולא אתי לפרושי מאי טעמא קבעו ניסן ראש השנה : **שטרי** חוב המוקדמין פסולין · בשלהי איזהו נשך (ב"מ ד' עב· ושם) פי' בקונטרס פסולין לגבי משעבדי אבל מבני חרי גבי ולא יתכן וכמו שפירשתו שם (ד"ה שטר) :

אבל

א א מיי' פ"ו מהל' בכורות הלכה ו סמג עשין ריג :

ב ב ג מיי' פ"ד מהל' שמיטין הל' ט' ופ"י הל' ד' סמג עשין קמח ולאוין רסח :

ג ד מיי' פ"ט מהל' מעשר שני הל' ח סמג עשין קלו טוש"ע י"ד סימן רל"ד סעיף ד :

[לפנינו שם ליתי' מלת הן · וע"ע תוס' ב"ק ב· ד"ה ארבעה]

ד ה ו מיי' שם פ"א הלכ' ב ופ"ב מהל' תרומות הל' י"א סמג עשין קלו טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף כו וסעיף קכה :

ה ז מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הל' א' סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן מג סעיף ז :

ו ח מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעיף יב ויג :

נושא
ד' ראשי שנים

נושא כלל (דף ד.)
ראש השנה למלכים

◆

רבינו חננאל

ארבעה ראשי שנים הם באחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים . ואמרינן למלכים למאי הלכתא בעינן למידע ר"ה שלהן · אמר רב חסדא לשטרות כלומר כיון שזמן השטרות למנין שנות המלכים מונין כדאמרינן בשנת כך וכך לינאי המלך בשנת כך וכך ליוחנן כ"ג · צריכין אנו לידע ר"ה שלהן איזה יום ואיזה חודש הוא · שאם יצא לפנינו שטר יודעין כמה שנים יש לו ומאותו הזמן שנכתב השטר נשתעבדו לו כל הנכסים של לוה ואם מכר הנכסים אח"כ בעל חוב בא וטורף ומוציא מידו · וכיון שר"ה של מלכים ניסן עד ניסן אחר תשלום השנה וכסדר הזה מונין והולכין וכן שני שטרות היוצאין על אדם אחד מן הזמן של זה ושל זה מתברר איזה קודם ולו משפט לטרוף הנכסים קודם · ואם ילוה אדם לחבירו מעות בניסן בשנת ח' לינאי המלך ויקדים זמן השטר ויכתב בניסן בשנת ד' לינאי המלך · אם נתברר בב"ד כי העדים הקדימו זמנו של אותו השטר פסול הוא כדתנן בסוף מס' שביעית שטרי חוב המוקדמין פסולין דאתי למיטרף לקוחות שלא כדין אבל המאוחרין כשרין · מלך שעמד בכ"ט באדר כיון שהגיע יום אחד בניסן עלתה לו שנה

[ולקמן ח·]
ע"ז י·
[בכורות מ :]
[שם נח·]
[ע' בפרש"י לקמן יד· בפיסקא]
[ע"ז י·]
ב"מ יז· שם עב· סנהדרין לב· שביעית פ"י משנה ה ב"ב קמז: שם קעא·
[לקמן ח·]

*מי שלוה כסף בשטר, קדימות · סנהדרין · מתעדות · שביעית · זמלוה

ניסן
אייר
סיון
תמוז
אב
אלול
תשרי
חשון
כסלו
טבת
שבט
אדר

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שטרי חוב המוקדמין כו' (ולא יטרוף אפי' וכו' עד מן המשועבדים) תא"מ ונ"ב מדברי התוס' משמע שלא היה לפניהם לשון זה בפי' רש"י : (ב) בא"ד כין

תמוז לכסליו שלאחריו נמצא : (ג) תוס' ד"ה למלכים וכו' דבגולה אין מונין : (ד) ד"ה לשטרות וכו' ונראה דנפקא מינה לשטרי חוב · [illegible]